

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «ПРОБЛЕМИ НАУКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ У ЗАКОНОТВОРЧІЙ ТА ПРАВОЗАСТОСОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ»

8–9 жовтня 2015 р. у м. Харкові відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій та правозастосовній діяльності», організована Національним юридичним університетом імені Ярослава Мудрого спільно з НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України та ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права».

У роботі конференції взяли участь понад 180 провідних учених із різних регіонів України (Києва, Харкова, Одеси, Дніпропетровська, Львова, Івано-Франківська та ін.), в тому числі 6 академіків та 5 членів-кореспондентів НАПрН України, 31 доктор та 74 кандидати юридичних наук, а також учені з Німеччини, Білорусі, Польщі, Казахстану, Таджикистану. Тема конференції викликала інтерес і серед представників Конституційного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Генеральної прокуратури України, МВС України, Служби безпеки України, працівників інших правоохоронних і судових органів.

Відкриваючи конференцію, ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, президент НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАН України **В. Я. Тацій** звернув увагу на те, що такі конференції стали доброю традицією і це вже п'ятий міжнародний науковий з'їзд провідних учених, практиків та представників громадськості, який цього разу приурочений до 90-річчя від дня народження видатного вченого, академіка НАПрН України В. В. Сташиса, який виховав цілу плеяду видатних учених. При цьому ректор підкреслив, що, на жаль, зараз в Україні знаходиться один із епіцентрів світової нестабільності

і неспокою, і в такій ситуації виникає нагальна потреба в наданні теоретичної оцінки подіям, які сьогодні відбуваються в нашій державі, та виробленні науково обґрунтованих рекомендацій державі й суспільству щодо покращення цієї ситуації, в тому числі й шляхом розробки ефективних заходів кримінально-правового впливу на суспільні процеси, що сьогодні відбуваються. Академік В. Я. Тацій також наголосив на важливості впровадження наукових досліджень у законотворчу та правозастосовну діяльність та звернув увагу на «болочу» проблему наукового супроводження законотворчої діяльності, зокрема на відсутність відповідної нормативно-правової регламентації. Законодавець, відзначив В. Я. Тацій, на жаль, продовжує порушувати концептуальні положення кримінального права, зокрема щодо взаємозв'язку Загальної та Особливої частин Кримінального кодексу і його побудови як системного кодифікованого утворення. Як приклад В. Я. Тацій навів прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку» від 16 липня 2015 р., згідно з яким у трьох статтях КК України (дві з яких є новими) передбачено додаткове обов'язкове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком до 10 років, тоді як чинна редакція ст. 55 КК України не набула змін, і в ній залишилася вказівка на те, що максимальний строк такого додаткового покарання становить три роки. На підставі цього В. Я. Тацій підкреслив доцільність створення науково-консультативних рад, до складу яких входили б провідні науковці і які б готували висновки по кожному законопроекті. Так само ректор наголосив і на незадовільному стані протидії корупції у багатьох сферах державного управління та існуванні невинуватених пільг для окремих категорій осіб, що по суті дає їм законне право на збагачення. Окрему частину свого виступу професор В. Я. Тацій приділив до сьогодні нерозв'язаному питанню суспільно небезпечних проступків, загалом підтримавши ідею необхідності декриміналізації певної частини передбачених КК України суспільно небезпечних діянь. На завершення своєї доповіді академік В. Я. Тацій звернувся до учасників конференції з проханням вшанувати

пам'ять видатного вченого, організатора юридичної науки, Героя України, академіка НАПрН України В. В. Сташиса та запропонував подивитися фільм, присвячений пам'яті В. В. Сташиса.

На пленарному засіданні також виступив Голова Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України **Ю. В. Баулін** з науковою доповіддю «Кримінальний кодекс України: сучасний стан та перспективи». Правник відмітив виникнення нових, раніше не актуальних для нашої країни явищ агресії, анексії, військових злочинів та інших та наголосив на необхідності відповідного реагування на них кримінально-правовими засобами. Проаналізувавши положення Кримінального кодексу України на предмет його відповідності викликам сьогодення, академік Ю. В. Баулін визначив основні напрями його вдосконалення в аспекті приведення його у відповідність до європейських стандартів, окрему увагу приділивши обґрунтуванню доцільності підготовки наукового модельного проекту нового Кримінального кодексу України, який би поєднав у собі доктринальний підхід, вироблення концепції та втілення концептуальних ідей не лише в Загальній, а й Особливій частині модельного КК.

Наукову зацікавленість викликала доповідь завідувача кафедри кримінального права №2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктора юридичних наук, професора, академіка НАПрН України **М. І. Панова**, яка була присвячена принципам кримінального права і їх реалізації у кримінальному правотворенні. Він відзначив, що принципи мають відправне значення для інститутів і нормативно-правових утворень усієї системи кримінального законодавства, а тому повинні виступати фундаментальним підґрунтям кримінального правотворення. Проаналізувавши основні з принципів кримінального права (відповідальність лише за вчинення суспільно небезпечного діяння, що визначено в кримінальному законі як злочин; особистий і винний характер відповідальності; обмеження меж кримінальної відповідальності; диференціація кримінальної відповідальності та індивідуалізація покарання), доповідач зупинився на з'ясуванні відповідності цим принципам деяких новел кримінального законодавства останнього часу, зокрема нещодавніх змін пп. 3 та 4 примітки до ст. 364 КК,

згідно з якими поняття «істотна шкода» і «тяжкі наслідки» в статтях 364–365 КК як наслідки службових злочинів визначаються лише кількісними ознаками майнової шкоди, що безпідставно обмежує обсяг кримінальної відповідальності службових осіб. Також академік М. І. Панов вказав на парадоксальність законодавчого вирішення питання класифікації злочинів, коли штраф фактично прирівнюється до довічного позбавлення волі. На завершення доповідач наголосив на доцільності створення наукової ради з питань внесення змін до КК, яка б, приміром, тричі на рік проводила засідання з питань доцільності відповідних змін до КК та з'ясування їх відповідності основним принципам кримінального права.

Поділився власними думками й представник німецької наукової спільноти – професор Інституту кримінально-правових наук та філософії права Університету ім. Гете **П.-А. Альбрехт**. Виступивши з науковою доповіддю «Юридичний, соціальний та суспільний вимір правосуддя у світлі розвитку європейського кримінального права», науковець привітав Україну з обранням європейського шляху свого розвитку, проте водночас наголосив на тому, що ЄС має якомога скоріше прийти разом із Росією та Україною до конкретного діалогу щодо питань про майбутнє трьох блоків. За словами доповідача, «це єдино правильний прямуючий до цілі шлях для Європи з юридично забезпеченою, соціально гарантованою та визнаною суспільством справедливістю». У своїй доповіді професор П.-А. Альбрехт наголосив на тому, що ідея свободи є відправним пунктом кримінального права, тому її треба захищати за допомогою юридичних засобів, головнішими серед яких є принципи права. Ці принципи, за словами доповідача, є продуктом історичних процесів та досвіду; без принципів законності, вини, пропорційності, справедливого судового розгляду неможливе законне кримінальне право, адже вони є сучасними критеріями вимірювання справедливості та правосуддя.

Зацікавленість учасників конференції викликали також проблеми законодавчого забезпечення протидії створенню терористичної організації в Україні, на які у своїх виступах звернули увагу Президент Інституту вивчення залежностей, проблем наркополіти-

ки та моніторингу наркоситуації, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України **В. А. Тимошенко** та експерт з правових питань цього Інституту **С. В. Дрьомов**. Навівши статистичні відомості щодо різкого посилення в Україні загрози тероризму, доповідачі присвятили свої виступи аналізу положень підготовленого Кабінетом Міністрів України проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визнання організацій терористичними», текст якого, за твердженням доповідачів, під час його розгляду на засіданні Верховної Ради України 27 січня 2015 р. був настільки змінений, що врешті-решт набув нової «інтерпретації», відповідно до якої став можливим позасудовий порядок визнання організації терористичною. Вказуючи на неприпустимість такого підходу до вирішення означеної проблеми, В. А. Тимошенко та С. В. Дрьомов наголосили на тому, що серед пріоритетних завдань сучасного українського суспільства невідкладним є прийняття нової Концепції боротьби з тероризмом, реалізація якої повинна відбуватися без зайвого популізму.

На пленарному засіданні було порушено й питання міждисциплінарних зв'язків науки кримінального права. Зокрема, з науковою доповіддю «Кримінальні процесуальні проблеми кримінального права» виступила завідувач кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України **О. В. Капліна**. Відмітивши те, що тлумачення та застосування норм кримінального права відбувається в органічному взаємозв'язку з нормами кримінального процесуального права, а саме те, що обидві галузі оперують спільними поняттями і навіть мають спільні комплексні інститути, у своєму виступі професор О. В. Капліна зосередила увагу на актуальних для сучасної правозастосовної практики питаннях, пов'язаних із тлумаченням ст. 162 КК, зокрема проблемах правової невизначеності, яка спостерігається в ст. 162 КК та статтях 233, 234–236 КПК України. Доповідач відмітила, що така правова невизначеність насамперед пов'язана з недосконалістю унормування процедури проведення обшуку, правової конструкції поняття «житло та інше володіння особи», що

ускладнює кваліфікацію вчиненого діяння, особливо під час притягнення до кримінальної відповідальності слідчого за вчинення злочину, передбаченого ст. 162 КК.

На пленарному засіданні обговорювалися й інші проблемні питання кримінального права, зокрема, з науковою доповіддю «Суспільно небезпечна поведінка людини як кримінально-правова категорія» виступив директор Інституту права, психології та економіки Львівського державного університету внутрішніх справ, професор, член-кореспондент НАПрН України **В. К. Гришук**, з доповіддю «Державно-правове регулювання економіки: завдання кримінального права» – професор **Є. Л. Стрельцов**, з доповіддю «Ідеологія кримінально-правової політики та кримінальне законодавство» – професор **П. Л. Фріс**, з доповіддю «Об'єктивні та суб'єктивні властивості кримінально-правових заходів» – професор **О. В. Козаченко** та ін.

Загалом у межах конференції працювало п'ять секцій («Стан та перспективи наукового забезпечення законотворчої та правозастосовної діяльності у сфері боротьби зі злочинністю»; «Проблеми Загальної частини кримінального права та їх розв'язання у законотворчій та правозастосовній діяльності»; «Проблеми Особливої частини кримінального права та їх розв'язання у законотворчій та правозастосовній діяльності»; «Міждисциплінарні зв'язки наук кримінально-правового циклу і проблеми удосконалення законотворчої та правозастосовної діяльності»; «Молоді вчені про вплив науки кримінального права на законотворчу та правозастосовну діяльність») та «круглий стіл» «Шляхи реформування законодавства про кримінальну відповідальність у сфері боротьби з корупцією», у роботі яких активну участь взяли доктори юридичних наук, професори **М. В. Карчевський**, **Н. М. Ярмиш**, **В. В. Голіна**, **С. Я. Лихова**, доктори юридичних наук, старші наукові співробітники **В. С. Батургарєєва**, **Н. А. Савінова**, кандидати юридичних наук, доценти **І. І. Митрофанов**, **Ю. А. Пономаренко**, **В. Ф. Примаченко**, **Г. Л. Шведова**, **Н. С. Юзікова**, **В. В. Антипов** та ін.

У результаті обговорення окреслених та інших актуальних питань науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій

та правозастосовній діяльності прийняті відповідні рекомендації конференції.

Наприкінці роботи конференції було зроблено наголос на необхідності налагодження співпраці законодавчого органу з науковою спільнотою у вирішенні питань щодо новелізації чинного кримінального законодавства та визначення організаційно-правових форм такої співпраці, а також на доцільності запровадження обов'язкової кримінологічної експертизи проектів нормативно-правових актів.

Директор НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

В. І. Борисов;

вчений секретар НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

Н. В. Немеца